

Seth Godin: *Az alkotás rutinja. A kreatív hatásgyakorlás titkai.* HVG Könyvek, 2021;
ISBN 9789635650316

„A kreativitás nem érzés, hanem tett”

„Barátkozz meg a félelemmel!”

„Az alkotás rutinjának kialakulásához az kell, hogy elkötelezetten álljunk a folyamathoz.
Alkalmazásával elismerjük, hogy a kreatív alkotás nem egyszeri esemény;
az alkotás egész egyszerűen az, amit csinálunk, akár van hozzá kedvünk, akár nincs.”

„Aki vezet, az javítani akar a dolgokon, hozzá akarja tenni a magáét világhoz,
és szilárd talajt keres, ahol megvetheti a lábát; esélyt akar arra, hogy változtathasson
a dolgokon, hogy kitűnjön, hogy elismerjék. Mindezt egyszerre.
Ez a kutakodás hozta létre azt a kultúrát, azt a világot, amelyben élünk.
Egyre többen és többen vágtak bele, tették hozzá a magukét, és
– összefűzve a szálakat – építettek fel valami értékeset.”

Ami pedig akár az iparjogvédelem mottója is lehetne:

„A világnak meg kell ismernie az alkotók munkáját.
Mert amit nem osztunk meg, az nem is számít.”

– A könyvből.

Apró prológusként a témához: A nagy dolgok születéséhez a bátorság szükséges, de önmagában nem elégséges feltétel. Nagy dolgok akkor születnek, ha a bátorítás mellett a tudással is ötvöződik, s e tudás magában foglalja a menet közbeni állandó önkontroll, helyesbítés, sőt az addigiakból célszerű kilépés mind magasabb szintre fejlesztett képességét is. Ez nyilvánvalóan pokoli nehéz feladat – ám, amint Fejtő Ferenc József Attilától idézi: „Aki dudás akar lenni / pokolra kell annak menni / ott kell annak megtanulni / hogyan kell a dudát fújni.” (József Attila költészete).

Alighanem az emberiség legrövidebb korszaka volt az iménti, amelyet tudásalapú gazdaságnak nevezünk. A 20. század elhozta a nagy fordulatot a termelőerők szerepében: amíg annak elején, a nagy képet tekintve, az élvonalbeli vállalatok vagyona kb. 80%-át tették ki a materiális javak, a század végére már az immateriális javak kerültek túlnyomó többségbe. A versenyképességet adó tudás roppant értékes jószággá vált, olyannyira, hogy a tudásalapú gazdaság fogalma és gyakorlata került a gondolkodás élvonalába. Érdekes jelensége volt ennek, hogy a század derekán virágzott a technológiák önálló árucikként történő adásvétele, majd ennek helyét jelentős mértékben átvette a különösen ígéretes technológiákkal

vagy ilyenek létrehozására képes innovációs fejlesztési kapacitással bíró kisebb cégek felvásárlása, beleértve a vállalatközi fejlesztőtőkebefektetést is.

A tudásalapú gazdaság gyorsulva alakította át saját értékrendjét. Ahogy a gazdaságban hasznosítható tudás felértékelődik, egyre több erőforrást visznek annak termelésébe, ezzel gyorsítva mind az előállítását, mind az elavulását. A túléléshez így a gazdálkodásban felhasznált tudás állandó, gyors – és egyre gyorsabb – megújításának képessége, tehát az alkotás minél jobb képessége vált elengedhetlenné, s ezzel átléptünk az alkotásalapú gazdaságba. Fokozottan érvényessé vált, hogy „a mi eddig jó volt, az éppen azért, mert a múlt időben volt jó, ma tán csak meglehetősen s utóbb még káros is lehet.” (Gr. Széchenyi István: Hitel)

Az alkotásalapú gazdaság talán működőképes kiutat hozhat a mai kor egyik legfenyegetőbb problémájából is. A világgazdaság jelenlegi működési paradigmája az állandó növekedést kényszeríti. Nem itt a helye, hogy ennek okait kibontsuk, elég arra a vitathatatlan tényre utalnunk, hogy korlátos erőforrások rendszerében az exponenciális növekedés elkerülhetetlenül töréshez vezet. Itt lép be a képbe két szinten is az alkotás képessége. Az egyik, hogy az emberiség egyetlen külső korlátoktól mentesen bővíthető erőforrása a kreativitás, legalábbis annak az emberi tényezője. Más kérdés, hogy a mind magasabb szinten folyó fejlesztőmunkával mennyire nő annak eszközigénye, viszont ennek megoldásában is segíthet maga a kreativitás. Kiváló példa erre a számítógépes modellezés a gyógyszeriparban, arról pedig egyelőre még sejtésünk sem lehet, milyen előrelépéseket hozhat az alkotómunkában a mesterséges intelligencia alkalmazása. A másik szint a természetes erőforrásokkal való gazdálkodás, beleértve mindinkább az újrafelhasználást, s az olyan gyártmány- és gyártástervezést, amely eleve olyan termékeket állít elő, amelyek életútjuk végén optimális mértékben alkalmasak lesznek az újrafelhasználásra.

Nagy Pompeius híres mondásának – „hajózni szükséges, élni nem szükséges” – mai változata így nyilvánvaló: „alkotni nélkülözhetetlenül szükséges, méghozzá folyamatosan és mind magasabb szinten”. Ehhez szolgál segédletül Seth Godin e könyve is. Őt ugyan marketingguruként jegyzik, ám az alkotás logikája szinte határtalanul használható a legkülönbözőbb területeken.

Cseles egy könyv! Eredeti angol címe a sokjelentésű The practice, azaz leginkább A gyakorlat. *Tanításának veleje:* az alkotómunka gyakorlatának számtalan mesterfogása valóban tanulható, ám az legfeljebb annyira válhat rutinná, mint remekműveket alkotó művészek gyakorlata.

Trükkös mottóval indít: „Az alkotási folyamat varázsa, hogy nincs benne varázslat.” Ez leginkább úgy igaz, hogy maga az egész folyamat a varázslat. Mindenképp az az alkotónak, ha jól halad vele, s ez meghozza neki a híres, csodás flow-élményt. Ha pedig sikerre jut, s a ráfordításokból, küszködésből – köznapi adalékokból – megszületik egy igazán fénylő új eredmény, az is varázslatos, legyen bár innováció, más mestermű vagy győzelem.

Az innovációhoz mindig kell több-kevesebb eretnecség: a bevett, (még) sikeres gyakorlatnak, a tudomány állásának kijáró tisztelet megtagadása, azzal a hetyke merészséggel, hogy „tudunk ennél jobbat is!” Ez járja át Godin e művét is: *kulcskételek sorát hozza*, köztük meglehetősen rejtélyesekkel is, majd így folytatja: „A könyvben rendszeresen előkerülnek majd ilyen és ehhez hasonló, meglepő igazságok, amelyek szembemennek mindazzal, amit a produktív tevékenységről tanított nekünk a rendszer, amely az emberek önkéntes alkalmazkodására és örök, bevált receptekre épül.”

Godin bemutatkozásából a honlapjáról: „Godin szerző, vállalkozó, előadó, és legfőképp tanító. Azon felül, hogy elindította a világ egyik legnépszerűbb blogját, 20 bestsellerkönyvet írt. A legutóbbit (ezt – Osman P.) a kreatív szakma művelői világszerte bestsellerré tették. (Ők pedig igazán tudják, mi kell az alkotáshoz – Osman P.) Jóllehet őt leginkább íróként és előadóként ismerik és becsülik, két céget is létrehozott, egyiküket a Yahoo! vette meg (azaz jól csinálni is képes, amit tanít! – Osman P.)

Világszerte számtalan embert tudott motiválni és ösztönözni tanításai széles spektrumával, a hatékony marketingtől és vezetéstől az eszmék elterjesztéséig és a mindenre kiható változtatásokig. 2013-ban egyike volt a csupán három szakértőnek, akiket felvettek a Direkt Marketing Dicsőségcsarnokába, majd 2018-ban szintúgy a Marketing Dicsőségcsarnokába – alighanem egyedülként mindkettőben.” – Igen, e sorokban az is tanulható tőle, miként tudja az ember dióhéjban hatásosan prezentálni a maga nagyságát.

A Goodreads ajánlójából: „Ez az elegáns kis könyv arra ösztönzi a művészeket, írókat és vállalkozókat, hogy nekiálljanak és elkötelezzék magukat az alkotómunkára, s alkotásaik legjavának közreadására. A kreatív munkához nincs garancia. Van viszont bizonyos séma abban, hogy ki válik sikeressé és ki nem. Ennek elkötelezett és következetes véghezvitele a legjobb módja az előrelépésnek. A Godin úttörő munkájával létrehozott, áttörő sikerű Akimbo szellemi műhely tapasztalataira alapozva, ez a kötet segít elszabadulni a gátló tényezőktől, és megtalálni a bátorságot kreatív alkotások létrehozására és megosztására. Godin itt megmutatja, mi kell ahhoz, hogy a szenvedélyünket lelkünk nyugtalanságából gyümölcsöző hozzájárulássá változtassuk, amelyet mindig is meg akartunk osztani a világgal. E könyv megtanít együtt táncolni a félelmeinkkel; viselni az arra érdemes kockázatokat; s felvállalni az alkotómunkához szükséges empátiát, hitelességgel és örömmel.” – Ami semmiképp sem azonos valamiféle megbízható számárveztővel, de még csak biztosan sikerre vivő protokollal sem, viszont segíthet elkerülni a buktatókat, s növelni az alkotómunka hatékonyságát. Ennél többet egyetlen mű sem adhat – huncut, aki másként mondja!

Egy roppant izgalmas kérdés is idekapcsolódik. Tétélezzük fel, hogy mégiscsak sikerül felfedezni vagy feltalálni a siker biztos receptjét – mit tenne ez a világgal? Ehhez gondolkunk bele: mit tenne a tőzsdével, ha valaki ott felfedezné vagy feltalálná a sikeres befektetés biztos receptjét? Segítünk: amint ez napvilágra kerülne, abban a szent pillanatban meghalna a tőzsde intézménye. Ha pedig az alkotómunkában kerülne napvilágra valamiféle biztos recept a sikerre, erről a platformról miként folya tovább a verseny, s miként működne

tovább a világ? Ezt valószínűleg elképzelni sem lehet, ahogy azt sem, mivé lenne a világ, ha napvilágra kerülne az egészség folyamatos megőrzésének és a halhatatlanságnak a receptje.

Végül a HVG Könyvek ajánlójából: „*Godin, a világ egyik legsikeresebb marketingszakértője.* Provokatív igazságokat tár elénk, hogy felismerjük: a fejlődés, kapcsolódás, szolgálat és merészség minden eddigénél nagyobb szerephez jut a kreatív energiák mozgósításában.”

„*Bízz az egyéniségedben!*”: Tiszta beszéd, ez az első fejezet címe, s valóban a hozzáállás legfőbb kulcsa. Bízunk kell abban, hogy meg tudjuk csinálni, mert enélkül hozzáfogni sem érdemes. Kicsit később így beszél: „Az alkotás rutinjának alapja a bizalom: végig kell járni a göröngyös utat, amely elvezet oda, hogy *bízni tudunk a saját egyéniségünkben* (és alkotó képességeinkben – Osman P.), amely gyakorta rejtve marad előlünk; abban a különleges emberi lényben, akivel pedig mind együtt élünk.”

S a *józan megfontolás útján*: „Nem döntheted el előre, hogy mesterművet fogsz festeni. Annyit tehetsz, hogy latba veted minden szellemi kapacitásod, és keményen dolgozol, hogy olyan festményt alkoss, amely fontos a számodra. Ezután, ha szerencséd van, műved talál magának közönséget, amely értékesnek gondolja. Lehet, hogy nem ezt akarjuk hallani, de ez az igazság.” – Ez az alkotás minden válfajára igaz, csak a célközönsége változik.

Olykor kissé misztikusan, de legalábbis többértelműen szól. „Alkotók vagyunk, nem fogaskerekek a rendszerben. Problémamegoldók, önzetlen vezetők, akik azzal, hogy új megoldásokkal előrébb viszik, jobba is teszik a világot. Mert az alkotás bizony munka, nem hobbi. Lehet, hogy nem fizetnek érte, ma még nem, mégis profi hozzáállással végezzük a dolgunkat. Nem várunk ihletre, nem keresünk kifogásokat. A munkáért vagyunk itt.” (Forrásmegadás nélküli idézetek a könyvből, kiemelések mindenütt a recenzió szerzőjétől.)

Érdemes ezen elgondolkodnunk. Ha azt nézzük, hogy a tudomány, a technika és a gazdaság már hosszabb ideje olyan fejlettségi szinten jár, hogy jelentős alkotás – ritka kivétellel – csak csapatmunkában valósítható meg, bizony, hogy részei vagyunk ennek, „fogaskerekei”, ahogy a legjobb svájci órást is az alkatrészei éltetik. „Önzetlen vezetők”? De hisz az egész mai gazdaság az érdekek érvényesülésére épül, érdekek hajtják a résztvevőket – miért is kellene önzetleneknek lennünk, s miként lehetnénk azok, amikor mindenért fizetni kell, a megélhetésért éppúgy, mint az alkotómunkához szükséges eszközökért? Utóbbiakért leginkább úgy – a nyereségében, de legalábbis az önfenntartásában érdekelt szervezet kötelékében mindenképp –, hogy alkotásainkkal megteremtjük a nyereségszerzés jól kiaknázzható új eszközeit. „Jobbá tenni a világot” – ez manapság roppant divatos jelszó, különösképp olyanoktól, akik gazdaságilag kimagaslóan erős cégek kulcsemberei. Valójában azonban a világ jobbá tétele mindaddig csak melléktermék marad, amíg a tulajdonosoknak, befektetőknek, hitelezőknek és a cég nyereségében bármi egyéb módon érdekelteknek szóló céges mérlegekben, eredménykimutatásokban ez a tétel nem jelenik meg kellően impozáns nyereségadatokkal.

Godin írja az alábbiakat:

„Nehéz elképzelni, hogy Tim Cook egy Samsung telefont ajánlgasson, mert az Apple igenis ki akarja sajátítani magának a piac egy szeletét, és nem az a célja, hogy megismertes-

se a világot egy új ötlettel, vagy hogy pozitív változást hozzon. *A vállalatnál dolgozóknak az a feladatuk, hogy feltornázzák a cég részvényeinek árfolyamát, és minden más csupán eszköz, amely ennek a célnak a szolgálatában áll*” és „egy vállalatot sem igazán szokás az alapján megítélni, milyen hatást ér el hosszú távon azzal, ahogyan az alkalmazottaival bánik; az egy részvényre jutó eredményét nézik, ha értékelni kell.” Ez rossz a fejlődés szempontjából? Nagyon is! Viszont minden eredményorientált cég, intézmény vezetőjét az a tudat vezérli, hogy hiába építi a jövőbeli fejlődést, ha a következő beszámoltatásnál az aktuális eredmény miatt kiteszik a székéből.

A *bizalomról* írja: „A bizalom nem egyenlő az önbizalommal. (Ezen a továbbiakban el-filozofálgat, s nagyjából a megalapozatlan önhittséggel veszi egyenlőnek – Osman P.) *A bi-zalom az alkotói rutin vállalása, egy döntés, hogy vezetők leszünk, és elhozzuk a változást*, mindegy, milyen rögzös az út, mert tudjuk, hogy jobb fejest ugrani a munkába, mint folyton kitérni előle. (Azért a nekifutásnál érdemes megnézni, van-e víz a medencében, s megfontolni, tudunk-e eléggé úszni a vállalt feladathoz – Osman P.) *Ahogy belemerülünk az alko-tási folyamatba, elkezdünk bízni benne*. Nem azért, mert minden egyes alkalommal a várt eredményt hozza, hanem csupán azért, mert ez a létező legjobb lehetőségünk. *A bizalom türelmessé tesz*, mert amint megbízol önmagadban, képes leszel kitarítani egy olyan rutin mellett, amellyel a többség nem boldogul. És ez a rutin mindannyiunk számára elérhető.” – Milyen kár, hogy a mai világra sokféle jelző ráillik, de az nagyon nem, hogy türelmes lenne! Benne az embernek meglehetősen kevés lehetősége van, hogy türelemmel bízson a megcélzott eredmény elérésében.

Valaha egy erkölcsfilozófusból lett közgazdasági gondolkodó, Adam Smith alkotta meg a feltevést A nemzetek gazdagsága c. művében, hogy jóllehet a piacok minden szereplőjét az önérdék hajtja, ennek eredője mégis a közjó gazdagodása lesz. Nem itt a helye vitatnunk, mennyire érvényesül a láthatatlan kéz jótékony hatása a mai piacokon, az viszont tény, hogy ha önérdék hajtja is az alkotót, eredményei előbb-utóbb valóban a közvagyon, a tudomány állását gazdagítják. Godin szavai: „*Aki kreatív, alkotómunkába kezd, az problémát old meg. És nemcsak önmagát segíti ezzel, hanem mindazokat is, akik találkoznak majd a művével.*” Hiszen erről szól, ezt ösztönzi az iparjogvédelem egész, módszeresen és célorientáltan, fo-lyamatosan finomított rendszere.

S bár az alkotás a világ egyik legjobb, legizgalmasabb, legvonzóbb játéka tud lenni az alkotónak, bizony nem csak a munkáért vagyunk ezen a világon. Az itt következő folytatás viszont valóban buzdítóan cseng:

„*Ez a könyv azoknak szól, akik vezetni akarnak, írni vagy énekelni; tanítani, újítani, érde-kes problémákat megoldani; azoknak, akik terapeuták, festők vagy vezetők akarnak lenni. A magunkfajtáknak. Bármit akarunk is, az lehetséges. Az előttünk járóknak is sikerült. Ők is képesek voltak felemelni a hangjukat, kiállni magukért, és változásokat hozni. Bár más-más utat járunk be, minden út ugyanazt a sémát követi – és amint felfedezzük ezt a mintázatot,*

feltáru előttünk a titok. *Egyszerűen csak össze kell szednünk a bátorságunkat, és mernünk kell kreatívabbnak lenni.* (Persze a bátorsághoz a tudást is össze kell szednünk – másként mire akár e könyv is! – Osman P.) Régóta láthatatlan erők húznak vissza minket, de leleplezhetjük és megérthetjük ezeket az erőket, majd végre munkához láthatunk. *Az alkotás gyakorlata adva van – rajtunk áll, hogy követjük-e.* Ha igen, akkor ajtót nyitunk a régóta vágyott változások előtt.”

Ez így persze nagyon amerikai. Ha szó szerint igaz lenne, akkor a „tízezer óra gyakorlás” híres-hírhedt szabálya szerint bárkiből lehetne da Vinci, Bill Gates, Steve Jobs vagy épp marketingzseni – mint Picasso és Salvador Dalí – , ha van benne elegendő kitartás. Józanra fordítva: „bármit” azért ne akarjunk, hanem merészen, de ésszel válasszunk célt! Magasra vihet a tehetség, akarat és roppant szívós kitartás, ám nincs biztosíték arra, hogy elérjük azt a „bármit”. Az előttünk jártakat tekintve is, a kimagasló sikereikről tudunk, a számtalan kudarcról nem. A legjobbaknak és legjobban felkészülteknek viszont olykor tényleg a lehetetlennek tűnő is sikerül. Ami pedig a „visszahúzó láthatatlan erőket” illeti, ezt ne valamiféle ellenünk dolgozó ármánynak vegyük, amelynek leleplezésével megnyílik utunk a sikerhez, hanem a környezetünkben, a munkafolyamatainkban, s a bennünk magunkban rejtőző olyan hibáknak és hiányosságoknak, amelyeket ha felfedünk, tudunk javítani, vagy legalábbis tudjuk azokat kellő bölcsességgel, kreativitással és hozzáértéssel megkerülni, és így lépni tovább. *Így olvassuk a könyvet: valóban igen sok tudást, mesterfogást, alkotást segítő „protokollt” kínál ahhoz, hogy sikeresebbek lehessünk ezen a csúszós, buktatókkal teli, kiszámíthatatlan pályán.*

Godin sorsdöntő tényre figyelmeztet: *a saját kreativitásunkat csak magunk teljesíthetjük ki, fejleszthetjük magasabbra, élhetjük át.* Más ezt nem teheti meg helyettünk, csak segíthet benne – ahogyan ő is itt, e könyvben. Szavait idézve: *„A kreatív alkotás nem ismétli önmagát; nem is képes rá. Ám a kreatív folyamatnak mégis van egy ismétlődő mintázata. Fel kell fedezni ezt a közös mintázatot, majd rá kell találni a saját rutinunkra, és akkor végre megélhetjük a varázslás folyamatát. A saját varázslatunkét.”*

Meglepő igazságok az alkotói rutinhoz: „Ahelyett, hogy egy előre meghatározott lépéssorozatot követnénk, talán jobban járunk, ha azt próbáljuk megérteni, hogyan is működik most a világ valójában. (Mérnöki alaplogika: mielőtt belenyúlunk egy rendszerbe, alaposan ki kell ismernünk azt! – Osman P.) Kövessünk inkább egy alkotói rutint. Íme, néhány meglepő igazság, amelyre eddig azért nem jöttünk rá, mert a sikerreceptek beígért, de szinte soha el nem ért eredményei után vágyakoztunk:

- A képesség nem egyenlő a tehetséggel. (S a tehetség is csak akkor válik gyümölcsözővé, ha ötvöződik az alkotáshoz szükséges tudással és készségekkel – Osman P.)
- A jó folyamat hozhat jó eredményt, de sosem garantálja azt.
- A perfekcionista ember messze nem tökéletes.
- A biztatás hasztalan. (Valójában Godin a hatáskeltésért olykor játszik a szavakkal. Itt is – hiszen az egész könyve biztatás arra, hogy az ember képes alkotni, ha igazán akar.

Íme egy példa: 'Nem kell arra várnunk, hogy kiválasszanak, és nem kell öلبه tett kézzel reménykednünk, hogy egyszer csak ráérvünk, mi is a hivatásunk. És végképp nem kell hinnünk a varázslatban ahhoz, hogy varázsolni tudjunk. Ehelyett másolhatjuk az előttünk járó, sikeres alkotók folyamatát. Járhatunk nyitott szemmel az úton, nyugodtan bízhatunk a folyamatban és önmagunkban, és elhihetjük, hogy képesek leszünk kihozni magunkból a legjobbat. Ez a mi nagy esélyünk, hogy jobbá tegyük a dolgokat. A kreatív, alkotói létet mi választjuk magunknak.' – Osman P.)

- Az önteltség a bizalom ellentéte.
- A jó hozzáállás tanulható. (Erről szól ez a könyv is! – Osman P.)
- Nincs olyan, hogy 'írói válság'. [Egy fejezet is ezt a címet viseli, helyenként elég trükkös vagy kacskaringós okfejtéssel. Mitől bénulunk le az alkotás igyekezetében; mekkora szerepe van ebben a kudarctól, vagy az annak büntetésétől való félelemnek? *Két jellemző részlet* ehhez: 'Az alkotás rutinjának csak a célja állandó, a kivitelezése változik. Minden alkotó, aki valaha követte a rutint, a kudarccok hosszú, szinte végtelen sorát tudhatja maga mögött. Már tudja, hogyan nem szabad elkezdni egy regényt, feltalálni a villanykörtét, átformálni egy kapcsolatot. A kreatív vezetők újra és újra kudarcot vallanak. Ez adja a munkánk alapját (azaz tanulunk belőle). Elrontjuk, módosítunk rajta, és újra nekifutunk.'

'A *végtelen játékot* magáért a játékért játszunk, nem a győzelemért. A témában Simon Sinek is írt egy alapvető művet (*Végtelen játék – Hogyan lehetünk nyertesek, ha a játék soha nem ér véget?* HVG Könyvek, 2020; I. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2020/4. sz.) Életünk legfontosabb elemei olyan játékok, amelyekben elképzelhetetlen a győzelem. Az alkotói folyamat is egy ilyen végtelen játék, ha elhiszük, hogy az. Nem annak reményében csináljuk, hogy majd nyerünk, és az egésznek vége szakad. *Játszunk, hogy tovább játszassunk.* Minden lépéssel előrébb jutunk az úton, amelyről csak remélhetjük, hogy van folytatása. A végtelen játéknak nincsenek győztesei, sem vesztesei, a végtelen játékban nincs óra és eredménytábla. Csupán egy esély bízni magunkban annyira, hogy ringbe szálljunk' – Osman P.]

- A profiknak mindig van szándékuk az alkotással.
- A kreativitás vezetői tevékenység. [Ismét értelmezés kérdése. Akár az ellenkezője is állítható: minden esetben, ahol az alkotás csapatmunkában megy végbe, a legjobb vezető sem képes alkotni megfelelően kreatív munkatársak nélkül. Steve Jobs-ot éppen az tette kimagaslóan sikeres alkotóvá, hogy csapata képes volt létrehozni az ő legvadabb álmaihoz szükséges megoldásokat, alkotásokat. Szent szörnyetegként hajszolta sikerre az embereit, ám azok kreativitása nélkül csak egy ismeretlen, bukott szörnyeteg maradt volna. (I. Walter Isaacson: *Steve Jobs* – HVG Könyvek, 2011. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/1. sz.) – Osman P.]
- A vezetők imposztorok. [Godin vázolja az 'imposztorszindrómát', ezzel a meghökkenítő bevezetővel: 'Csalónak érzem magam – Akkor egész biztosan, amikor épp mester-

művet alkotok.’ Amit elmond, azt a jelenséget talán senki sem ragadta meg szebben, mint Arany János: ’Bárha engem titkos métely / Fölemeszt: az örök kétely’ (Epilógus), s lényegében az alkotó ama vívódását jelenti, vajon képes-e teljesíteni a felvállalt feladatot. A felhívott értelmezésben az ’imposztor’ úgy tesz, mintha képes lenne az alkotásra (vagy épp az itt hivatkozott vezetésre), s bár ebben nem lehet biztos – ezért is imposztor! –, mindent megtesz, hogy valóban az legyen. Van azonban ennek egy szó szerint sorsdöntő eleme. Bármennyire is imposztornak érzi magát az ember a csapata élén, sohasem mutathatja ki, hogy elbizonytalanodott, s még kevésbé, hogy elvesztette a töretlen hitét a kitűzött eredmény elérésében. Gondoljunk ismét Steve Jobsra: abszolút lehetetlennek tűnő célok elérésére sarkalta az embereit, akik átvették az ő hitét a siker lehetőségében. Ha őt meginogni látták volna, összeomlik az egész. Roppant magányos mesterség a vezetőé – a kételyeit is magának kell megtartania – Osman P.]

- Nem minden kritika egyforma.
- Akkor válunk alkotóvá, amikor bemutatjuk a munkánkat.
- A jó ízlés tanulható.
- A szenvedély: döntés.”

Néha túl is tolja: „Te művész vagy? Persze hogy az vagy. A művészek azok, akik változásokat hoznak. A művészek azok az emberek, akik önzetlenül dolgoznak, garantált eredmény nélkül. Nem csak az lehet művész, aki fest, vagy akinek a műve múzeumba kerül. *Abban a pillanatban művész leszel, hogy művésznek kiáltod ki magad.* Vezetőként, tanácsadóként, közreműködőként, tervezőként, zenészként, impresszárióként... a munkád művészet, ha engeded, hogy az legyen. Ha eléggé fontos neked.” „Változásokat”? Az is változás, ha netán az erőforrások kímélése jegyében talpatlan cipőt állítunk elő – ám a tétel akkor lehet igaz, ha a változás az érintett dolog „fogyasztói” számára határozott és számottevő pozitív eredményt hoz. S onnan, hogy az ember művésznek kiáltja ki magát, még hosszú és rengeteg tanulást, próbálkozást és bukást igénylő út vezet addig, hogy valódi művészként alkotni képes. Tökéletesen áll ez az alkotók minden fajtájára.

A flow csak tünet: Minden alkotó vágya a flow-élmény (még ha a fogalmat akár nem is ismeri): amikor eltűnik a külvilág, vele minden rossz, az ember kettesben marad a munkájával, s feledve a valóság „minden nyűgét s nyilait, a szív keservét, a test eredendő, természetes rázkódtatásait” (Shakespeare: Hamlet, dán királyfi), élvezni a haladás minden pillanatát, a keze alatt formálódó eredményt. Godin arra tanít, hogy „[h]a rászakatjuk magunkat, hogy flow nélkül is dolgozni tudjunk, nagyobb eséllyel alakul ki ez az áldott állapot. Az egésznek az a lényege, hogy elhiggyük magunkról: képesek vagyunk elérni a kívánt változást, és nem elégszünk meg azzal, hogy csak akkor dolgozunk rajta, ha már ’flow-ban vagyunk’. Nekiállunk, és tesszük, amit kell, akár van hozzá kedvünk, akár nincs, és akkor a flow, minden előzetes figyelmeztetés nélkül, egyszer csak beállít. *A flow ugyanis csak tünete az alkotómunkánknak, nem a motorja.*” – Annyi bizonyos, hogy az ember felettébb ritkán engedheti meg magának, hogy a flow-ra várva tétlenkedjék, ám hogy ez így mennyire működik – lelke rajta. Radnóti

Miklós stratégiája közelebb áll a valósághoz: „Bíbor parázzson, ha kell, zuhanó lángok közt varázslom majd át magam, ... ha kell, szívós leszek, mint fán a kéreg” (Levél a hitveshez). Ha pedig közben megjön a flow is, az valóban sokat segíthet az előrehaladásban.

A rutin megment: „A világ egyetlen pillanatig sem tökéletes. A körülmények sosem megfelelők. Mert épp megtorpant a gazdaság. Váratlan betegség tört ki rajtunk. Megingott az önbizalmunk. Elért hozzánk egy különösen gusztustalan komment. Nem kellünk. És még sorolhatnám. Az ilyen pillanatokban megeshet, hogy nem színtiszta szándékok vezetnek bennünket. Lehet, hogy legszívesebben elbújnánk, vagy üldöznénk a múzsát. Megalkudnánk, megadnánk magunkat, vagy egyszerűen csak feladnánk. *De a rutin megment minket. Mert az alkotás rutinjában bízni lehet. És mert egy ilyen pillanatban egész egyszerűen ez a legjobb lépés, ami választható.*”

„*A rutinhoz kitartás kell:* A Tanjang–Kunsan-híd a világ leghosszabb vasúti hídja: nem kevesebb, mint 164,8 km hosszúságú. Ezernyi pillére van – nem is egyetlen híd, inkább nevezhető hídsornak. *A sikeres alkotók pályafutása is hasonló mintázatot követ: sok apró hídból áll össze,* amelyek közül a többségnek már egy is annyira ijesztő, hogy végleg elveszi a kedvét az út folytatásától. *A rutin alkalmazásához nem egyetlen csoda kell, hanem az, hogy szép sorban végigmenj az összes lépésen.*”

Ésszel használni! Godin záró szavai: „Indulj onnan, ahol éppen állsz! És soha meg ne állj!” Ha itt a „megállás” a feladást jelenti, az rendben mindaddig, amíg a célratörés nem válik észszerűtlen csökönységé. Az alkotómunka egyik legfontosabb szabálya, hogy képesnek kell lenni felismerni a helyzetet, amelyben már az egyetlen helyes döntés elszakadni a projekttől, nem nyúlni tovább az elérhetetlennek bizonyult csillagért. S ugyanilyen létfontosságú arany szabály: a fejlesztést sohasem lehet befejezni – mindig talál az ember további javítani, finomítani valót –, de tudni kell az optimális eredmény elérésével lezárni. Ami persze nem a nyugvópont elérését jelenti, hanem egy új kiindulását.

Célközönséget kell választani! „Az alkotás rutinja azt követeli meg tőlünk, hogy valakire akarjunk hatni – ne mindenkire.” Valóban, olyan nincs, ami mindenkinek jó – még csokoládében sem. Lehet alkotni csak úgy, bele a világba, majd csak megtetszik valakinek alapon, de ez csak komolytalan játék. Az alkotónak eleve el kell határoznia, kiknek akar adni vele – ez természetesen menet közben, ahogy az alkotás formálódik, finomítható, módosítható –, és ennek megfelelően vinni előre a munkáját.

„*A tudatos cselekvés az alábbi néhány egyszerű elemből áll össze*

1. Meg kell határoznunk, kinek szánjuk, kinek való, kinek szól. Majd meg kell tudnunk, hogy a célközönség miben hisz, mitől fél, mit akar.
2. Számítsunk rá, hogy meg kell tudnunk fogalmazni – legalább a magunk számára –, hogy milyen változást akarunk elérni.
3. Legyen a vágyott változás annyira fontos, hogy elkötelezzük magunkat mellette.
4. Olyasmit adjunk a közönségünknek, amire rezonálni tud.

5. Ha már tudjuk, ki a célközönségünk és milyen céllal alkotunk, már csak annyi a dolgunk, hogy figyeljünk, és próbáljuk eldönteni, sikeres volt-e a beavatkozásunk.
6. *Ha mindez megvolt, kezdjük az egészet előlről.*

Mindezek után *nézzük a mondandó ívét*: fejezetcímek, belső címek, néhány idézet:

- *Bízz az egyéniségedben!* Ez az alapozás. Benne, egyebek közt: *Lehetséges / A mintázat és a rutin / Keresünk valamit? / A rutin kialakítása / Kell-e bátorság az alkotómunkához? / Lehet, hogy te is tudnál alkotni valamit / A kreativitás nem érzés, hanem tett / Ideje ráátalálni a saját hangodra / Találj rá a szenvedélyedre! / Szolgálj!* (Ez olyan hozzáállást sugall, amely küldetésnyilatkozatnak gyönyörű, ám a gyakorlatban nem igazán általános. Így szól: *„Elvégre ezért vagyunk itt! Nem igaz? Hogy olyasmit csináljunk, amire büszkék lehetünk. Hogy magunkat akasszuk a kampóra. Hogy megtaláljuk, hogyan és mivel tudnánk hozzátenni a világhoz.”*) / *Indulj onnan, ahol éppen állsz! / A napi rutin az identitásod szolgálatában: „A tudat, hogy szavaink eljutnak másokhoz is, megerősíti az identitásunkat. ’Ezt én írtam.’” / A varázslat védelmében*
- *Önzetlenség* (Kevés fogalom illik rá kevésbé a gazdasági élet gyakorlatára, viszont szépséges eleme a küldetésnyilatkozatoknak – Osman P.) A fejezetek sorszámokkal ellátott elemekből állnak, ebben 46 ilyen sorakozik. Csak néhány nagyon karakteres címet idézünk: *A némaság fullasztó / Püthagorasz és az ötödik kalapács / Mikor fordult elő legutóbb, hogy először csináltál valamit? / A kényelmetlenség befogadása / A legjobb ok arra, hogy „nem” mondj / Az ellenállás ereje / Gyakorlati empátia / Kerüld a hitetleneket! / A négyféle jó / Ne foglalkozz az eredménnyel! / A művészet önzetlensége – „A művészet olyan emberi tevékenység, amelyet akkor is végzünk, ha talán nem is lesz eredménye, ám ha mégis lesz, akkor változást hoz. Fontos munka. Azoknak, akiket érdekel. *Nem a tapsért csináljuk. Nem a pénzért. Csak azért, mert megtehetjük.*” Milyen nagy kár, hogy ehhez meg is kell élnünk valamiből, s hogy olyan világban élünk, amelyben a megítélés legáltalánosabb értékmérője a pénzben, vagyonban megmutatkozó siker! És íme némi belső ellentmondás: a következő, Profizmus c. fejezetben Godin a következőképp szól: *„A pénz segít, hogy elkötelezzük magunkat a gyakorlat mellett. A pénz révén válhatunk profivá, és tehetjük meg, hogy minden időnket és energiánkat a munkánknak szenteljük, hogy még nagyobb hatást érzünk el, és még több kapcsolatot teremtsünk – ne pedig kevesebbet. És ami még ennél is fontosabb, a társadalmunk pénzzel jelzi, hogy mellénk áll. Aki fizetett a drága időnkért és ritkaságzámba menő munkánkért, valószínűleg jobban is értékeli: megosztja másokkal is, komolyan veszi.”**
- *Profizmus*: A tudás nem egyenlő a tehetséggel / Csak kókler ne legyél! / Hogyan ne váljon belőled kókler? / Úton az egyediség felé

- *A szándék*: A szándék lényeges – itt kulcsfontosságú tétel következik: „Ha nincs szándék, változás sem lesz; nem lesz jobb semmi sem. Tovább tisztul a rutin lényege: *ha fontos, hogy változást hozz, segít, ha tisztázod, miféle változást szeretnél.*” Kivédhetetlenül idekíváncozik Jean Anouilh pompás iróniája: „Nekünk nagy erőt ad, hogy nem tudjuk pontosan, mit akarunk. A szándékok teljes bizonytalanságából bámulatos manőverezési szabadság születik.” (Beckett vagy Isten becsülete) / A tudatos cselekvés: célirányos tervezés / A tudatos cselekvés: empatisz tervezés / Kinek szól? / Kit tudsz elérni? – Itt remek példa jön: „Hogyan tud három cowboy ezer marhát terelgetni? Könnyen. Sehogy. Tízet terelgetnek, aztán az a tíz víz magával másik ötvenet, az az ötven meg terelgeti a többi. Ugyanígy változtatta meg a világot az összes népszerű mozgalom/termék/szolgáltatás is.” / Hat példa a kérdésre / Ösztönös előszűrés / Az első lépés mindig a szándék meghatározása legyen! / A következetesség visz előre
- *Nincs olyan, hogy írói válság*: Az alkotói válság forrása a bizonyosság utáni hajsza / A polírozás felesleges / Jó-e a narratíva / Végtelen játék – erről fentebb szoltunk. / Míhez kezdünk a fáradsággal? / Az 'igen, és...' pont elég – „Az improvizáció valójában két dologra tanít meg: az egyik, hogy a bizonytalanságban hatalmas erő van, a másik, hogy az írói válság szemmel láthatóan egy abszurd fogalom.” – Ez is az alkotás sajátossága: „Hatalmas erő” – de csak azoknak, akik kiválóan tudják kezelni a helyzetet. Mondják: az előadóművészetekben kimagaslóan jó improvizálók rengeteg gyakorlással váltak azzá és fejlesztik folyamatosan ezt a képességüket. / Az ezer hű rajongó kínálta lehetőség / A soha meg nem térülő költségek és a rutin / „Extra: a negyvenöt baklövés – Legalább negyvenötféleképp lehet feláldozni a munkánkat a félelem oltárán” / Addig írv, amíg már nem félsz írni – Ez fura! Godin itt írásra buzdít: írjunk mindenről, „Írv, hogy tisztázd a gondolataidat! Írv, hogy próbára tedd önmagad!” Csak épp a címre nem reagál, pedig alapigazság van benne: ha már nem félünk írni, ha nem érezzük annak a felelősségét, s az aggodalmat, hogy gyengébben is sikerülhet, bizony eljött az ideje abbahagyni! / Keressük a kívánatos nehézséget! / Az előkészület maga a jutalom / A félreértett Nike-szlogen / Nem kell több jó ötlet! Rossz ötletből legyen több! / Mitől jó a „jó”? / A szakmai kivételességről (és az alkotó kudarcának narratívája) / Tippek, trükkök alkotóknak – összefoglalás – Egy remek tipp innen: „*Ne beszélj olyanoknak az álmaidról, akik meg akarnak óvni a csalódástól.*”
- *Tételezzük fel...* Érdekes kis fejezet. Mondandója, hogy merjünk kiindulni egy jónak ígérkező feltevésből. Persze ismét az a fránya tudás: leginkább ez is csak akkor visz sikerre, ha kellő ismeretek alapján feltételezzük, hogy a dolog a várakozásaink szerint működni fog.
- *Szerezd meg a tudást!* A fejlődés titka / Keresd a társakat! Hány évig érdemes próbálkozni? / A szuperképesség is elköteleződést igényel / A kiválóság áldozatokkal jár / A tudás nem isten ajándéka / A tudás kikaput nyit a képességhez – „A kreativitás nem ismétli önmagát, de rimel önmagára.”

- *Keresd a korlátokat!* Ez érdekes tétellel indít: „Természetes, hogy szeretnénk ledönteni a korlátokat – korlátok nélkül azonban elszáll a feszültség, és esélyünk sincs sem innovációra, sem meglepetésre.” Alighanem helytállóbb azt mondani, annak, akiben megvan az alkotószellem, ami egyben szükségképp küzdőszellem is, annak a korlátok léte hatalmas ösztönzést ad azok legyőzésére. Godin pedig egy másfajta értelmezést is hoz e címhez: „Minden alkotómunkának megvannak a maga korlátai, mert minden kreativitás alapja, hogy az adott korlátokon belül keressük az új megoldásokat.” Ezzel is van mit vitatkozni – hol tartanánk, ha a most folyamatban lévő ipari forradalom létrehozói ehhez tartották volna magukat? Ami persze nem azt jelenti, hogy „kard ki kard és fejfel a falnak!”, hanem merészen keresni, hogy a létrehozható erőforrásokkal miként lehet meghódítani a korlátokon túli lehetőségeket is. / Ne törj ki a keretek közül! – A cím talán nem igazán passzol a folytatáshoz, az viszont nagyon is jó tanáccsal szolgál: „Odakint sötét és hideg van. Na, és a széleken? Ott van némi mozgástér. *Ha megtalálsz ezt a határmezsgyét, olyan vidékre értél, amely előtted már sokakat elriasztott. Itt már előnyt kovácsolhatsz a korlátokból ahelyett, hogy kifogásnak használnád őket.*” / Néhány kedvenc korlátom / Az önteltség öli meg az álmokat.

Összegzés gyanánt: *Az alkotás rutinjának elemei*

- Az alkotás döntés kérdése.
- Kerüld a bizonyosságot!
- Válaszd önmagadat!
- Az eredmény csak melléktermék.
- Késleltesd a jutalmazást!
- Keresd az örömet!
- Ismerd meg a műfajt!
- Törekedj az önzetlenségre!
- Mutasd meg a világnak a munkádat!
- Tanulj abból, amit a világnak mutatsz!
- Ne várd a biztatást!
- Barátkozz meg a félelemmel!
- Menekülj a közepszerúségtől!
- Tanulj, fejlődj!
- Hozz változást!
- Olyannak lásd a világot, amilyen!
- Szerezz jobb ügyfeleket!
- Te irányítsd a folyamatot!
- Bízz az egyéniségedben!
- Kezdd az egészet előlről!

Dr. Osman Péter